

ALUEKESKUSOHJELMA 2007–2010

Valtioneuvoston erityisohjelmat

Alueiden kehittämislaki (602/2002)

Valtioneuvoston asetus (1224/2002)

ALUEKESKUSOHJELMA 2007–2010

Johdanto	3
1 Aluekeskusten kehittäminen ohjelmakaudella 2007 - 2010	3
1.1 Kehittämistavoitteiden lähtökohdat	3
1.2 Kaupunkiseutujen kehityskuva ja –mahdollisuudet	4
1.3 Ohjelmakauden 2007 - 2010 tavoitteet ja painopisteet	6
2 Toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi	7
2.1 Ohjelman toteutus alueilla	7
2.2 Toimenpiteet hallinnonaloittain	7
3 Arvio aluekeskusohjelman rahoituksesta	8
4 Aluekeskusohjelmien suhde muihin ohjelmiin	9
5 Toimenpiteiden seuranta ja arviointi	10
6 Aluekeskusohjelman valmistelu ja valmisteluun osallistuneet tahot	10

Johdanto

Aluekeskusohjelma (AKO) käynnistettiin vuonna 2001 valtioneuvoston 9.11.2000 tekemän aluepoliittisen tavoitepäätöksen perusteella. Tammikuun 1. päivänä 2003 voimaan astuneessa alueiden kehittämislaisissa (602/2002) aluekeskusohjelma määriteltiin valtioneuvoston erityisohjelmaksi samoin kuin osaamiskeskus-, maaseutu- ja saaristo-ohjelmat. Laissa säädettiin myös ohjelma-alueet ja ohjelman tavoitteet. Niiden mukaan aluekeskusohjelman tavoitteena on aluekeskusten vahvuuksien, erikoistumisen ja yhteistyön kehittäminen kaikki maakunnat kattavan aluekeskusverkoston vahvistamiseksi. Ohjelman kohteena ovat toiminnallisesti yhtenäiset, työssäkäyntiin, asumiseen, sekä palvelujen tuottamiseen ja kysyntään perustuvat kaupunkiseudut.

Valtioneuvoston 6.9.2001 ja 4.12.2003 tekemien päätösten perusteella aluekeskusohjelmaa on toteutettu 34 kaupunkiseudulla. Alueet on nimetty ohjelmaan vuoden 2006 loppuun saakka. Ohjelman kansallisesta koordinoinnista, seurannasta ja arvioinnin toteutumisesta on vastannut sisäasiainministeriö.

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen periaatepäätöksen mukaan (hallituksen strategia-asiakirja/HSA 2005) aluekeskusohjelmaa jatketaan vuonna 2007 alkavalla ohjelmakaudella alueiden kehittämislain 14 §:n peruslinjan mukaisesti. Ohjelman tavoitteena on siten myös uudella ohjelmakaudella aluekeskusten vahvuuksien, erikoistumisen ja yhteistyön kehittäminen kaikki maakunnat kattavan aluekeskusverkoston vahvistamiseksi.

Aluekeskusohjelma 2007 - 2010 ohjelma-asiakirja hyväksyttiin valtioneuvostossa 23.11.2006.

1 Aluekeskusten kehittäminen ohjelmakaudella 2007 - 2010

1.1 Kehittämistavoitteiden lähtökohdat

Aluekeskusten kehittämisen tavoitteet ohjelmakaudella 2007 - 2010 perustuvat seuraaviin lähtökohtiin:

Pääministeri Matti Vanhasen hallituksen ohjelman aluepoliittisena tavoitteena on sosiaaliseen ja alueelliseen tasapainoon tähtäävän politiikan harjoittaminen. Eroja alueiden kehittämisedellytyksissä kavennetaan. Tavoitteena on muuttoliikkeen ja väestörakenteen tasapainottaminen sekä palvelurakenteen turvaaminen koko maassa. Ohjelman mukaan kaupunkipolitiikalla huolehditaan kaupunkiseutujen kilpailukyvyistä ja edellytyksistä sosiaalisesti tasapainoiseen kehitykseen. Kaupunkiverkkoa kehitetään kokonaisvaltaisesti, erikokoisten kaupunkiseutujen tarpeet huomioon ottaen. Kaupunki- ja maaseutupolitiikan toisiaan tukevaa yhteistyötä lisätään. Aluekeskusten vahvistamiseksi aluekeskusohjelmaa kehitetään ja sen toteuttamista tehostetaan suoritettavien arviointien pohjalta.

Valtioneuvoston 15.1.2004 päättämien alueiden kehittämisen valtakunnallisten tavoitteiden mukaan hallitus kehittää monikeskuksista, kilpailukykyiseen pääkaupunkiseutuun ja aluekeskusten verkostoon perustuvaa aluerakennetta, joka pitää kaikki maa-

kunnat elinvoimaisena ja mahdollistaa nykyistä tasaisemman taloudellisen kasvun koko maassa. Jokaisessa maakunnassa on oltava vähintään yksi kaupunkiseutu, joka tarjoaa kilpailukykyisen sijaintipaikan erityyppisille yrityksille ja monipuoliset paikalliset työmarkkinat. Lisäksi maakunnissa on oltava hyvin menestyviä pienempiä kaupunkiseutuja, vahvoja kuntakeskuksia ja maaseutualueita, joiden yritykset ovat tehokkaasti verkottuneet sekä maakunnan sisällä että sen ulkopuolelle. Tavoitepäätöksessä määriteltiin aluekeskusohjelman rooliksi erikokoisten kaupunkiseutujen omiin vahvuuksiin ja erikoistumiseen perustuvan kilpailukykyyn, elinvoiman ja sosiaalisesti tasapainoisen kehityksen vahvistaminen.

Hallituksen strategia-asiakirjan mukaan (HSA 2006) aluekeskuksia kehitetään keskeisenä osana kansallista aluerakennetta. Kehittäminen kytketään entistä tiiviimmäksi osaksi kansallisen aluestrategian ja Euroopan unionin rakennepolitiikan toteutusta Suomessa kaikilla keskeisillä hallinnonaloilla sekä maakuntaohjelmissa ja niiden toteuttamissuunnitelmissa. Ohjelman yhteistyötä sen kannalta keskeisten hallinnonalojen kanssa vakiinnutetaan ja ohjelman roolia vahvistetaan eri hallinnonalojen aluestrategioiden toteuttamisen välineenä.

Palvelujen seudullinen kehittäminen on ollut aluekeskusohjelman ensimmäisellä ohjelmakaudella keskeinen osa aluekeskusten strategista kehittämistä. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen käynnistyttyä kuntien järjestämisvastuun piirissä olevien palvelujen kehittäminen tulee osaksi rakennemuutoksen toimeenpanoa. Tämä on olennainen lähtökohta aluekeskusohjelman uuden ohjelmakauden tavoitteiden asettamisessa ja painopisteiden uudistamisessa.

Aluekeskusohjelman ulkopuolinen arviointi on tuottanut koko ensimmäisen ohjelmakauden ajan jopa puolivuositain väliraportteja ohjelman tuloksista ja niiden perusteella tehdyistä arvioinnin johtopäätöksistä. Ne ovat olleet keskeinen lähtökohta valmisteltaessa ohjelman uuden ohjelmakauden painopisteitä ja määriteltäessä ohjelman roolia aluekehittämisen kokonaisuudessa.

1.2 Kaupunkiseutujen kehityskuva ja –mahdollisuudet

Suomessa kaupungistuminen jatkuu, mutta aluekehityksen kuva on viime vuosina selvästi tasapainottunut verrattuna 1990-luvun loppuun. Suurten kaupunkiseutujen ohella niiden läheiset pienet aluekeskukset ja keskisuuret maakuntakeskukset ovat kasvaneet. Pääkaupunkiseudun ulkopuolella muuttovoittoisten aluekeskusten määrä nousi vuodesta 2000 vuoteen 2005 yhdestätoista seitsemääntoista.

Vaikka alueelliset erot muuttotaseessa ovat kaventuneet, on teollisten ja pienten aluekeskusten muuttotase edelleen negatiivinen. Työpaikkojen lisäys keskittyy kuitenkin edelleen metropolialueelle ja suurille kaupunkiseuduille. Teolliset keskukset ja pienet aluekeskukset ovat jääneet työllisyyskehityksessä muista jälkeen.

Suomessa on 36 toiminnallisesti merkittävää kaupunkiseutua, ja niiden muodostama verkosto kattaa maantieteellisesti koko maan. Helsingin metropolialueen lisäksi Suomessa on 7 monipuolista yliopistoseutua, 13 maakuntaveturiseutua, 10 erikoistunutta teollista seutua ja muutamia pienempiä aluekeskuksia. Eurooppalaisessa kaupunkijärjestelmässä suomalaiset kaupunkiseudut ovat varsin pieniä ja perifeerisiä. Niiden keskinäiset etäisyydet ovat myös pitkiä.

Seutuistuminen on voimistunut jälleen viime vuosina eli muuttoliike suuntautuu kaupunkiseutujen kehyskuntiin ja kaupunkien kasvu heijastuu maantieteellisesti yhä laajemmalle alueelle. Seutuistuminen merkitsee kuntien välisen vuorovaikutuksen lisäksi myös niiden keskinäisen riippuvuuden kasvua: kaupunkiseutujen kärkikaupungeissa asuu muita kuntia korkeammin koulutettua väestöä ja niiden työpaikkakehitys on muita nopeampaa, mutta asuntotarjonnan ja asuinympäristöihin kohdistuvien arvostusten seurauksena muuttoliike suuntautuu keskustaupungeista kehyskuntiin.

Osaamisperusteisessa aluekehityksessä korostuu kaupunkiseutujen rooli ja painoarvo, sillä osaajat ja osaamisperäiset yritykset ja niiden edellyttämät palvelut sijoittuvat pääosin kaupunkiseuduille. Kaupunkiseuduilla sijaitsevat korkeakoulut ovat kehittyneet kolmannen tehtävänsä myötä keskeisiksi aluekehityksen toimijoiksi. Alueellisen vaikuttavuuden kannalta on oleellista, että korkeakoulujen erikoistumisalat, toimiva työnjako yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä sekä resurssien kokoaminen tukee myös alueiden erikoistumista.

Suurimmilla kaupunkiseuduilla ja monilla maakuntavetureilla on hyvät kehitysedellytykset tulevaisuudessa. Myös pienemmillä ja erikoistuneilla kaupunkiseuduilla on potentiaalia menestykseen. Erityisesti teollisilla seuduilla, joiden bruttokansantuote asukasta kohti on hyvin korkea, yhä suurempi osa yrityksistä toimii globaalisti. Erikoistuneiden alueiden menestyledellytyksiä vahvistavat hyvä toiminnallinen rakenne ja hyvät verkostoyhteydet.

Kansallinen kilpailukyky ja työllisyys rakentuvat viimekädessä yksittäisten alueiden ja niiden muodostamien verkostojen kehityksen kautta. Lissabonin strategian alueellistamisessa aluekeskukset ovat keskeisessä asemassa. Niiden tulisi omata riittävän vahvat lähtökohdat strategian toteuttamiselle ja Lissabonin strategian toimenpiteiden tulisi alueellistua vetovoimaisten ja kilpailukykyisten keskusten kautta.

Suomen kansainvälisen kilpailukykyyn kannalta Helsingin metropolialueella on keskeinen rooli globaalissa kaupunkiverkossa. Myös muilla monipuolisilla yliopistoseuduilla on hyvät edellytykset kansainvälisen tason kasvualojen vahvistamiseen ja uusien alojen kehittämiseen. Maakuntakeskuksilla on lisäksi tärkeä palvelutehtävä maakunnissaan. Erikoistuneiden teollisten seutujen elektroniikka-, metsä- ja metalliteollisuuteen nojaa kolme kansallista taloudellista tukijalkaa. Pienimmillä kaupunkiseuduilla ja kaupunkiseutuja ympäröivillä seuduilla on potentiaalia esimerkiksi matkailussa, metsäteollisuudessa, elintarvikkeiden pitkälle viedyissä jatkojalostuksessa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä.

Tasapainottuva aluekehitys turvataan vahvalla ja monimuotoisella aluepolitiikalla, jota toteutetaan erilaisten alueellisten kehityspiirteiden ja –edellytysten mukaan. Osaamisperusteisessa kehittämisessä perustana on alueiden olemassa olevat vahvuudet ja alueiden kilpailukykyyn parantaminen Lissabonin strategian mukaisesti. Aluekeskusohjelmalla vahvistetaan erityisesti pienten ja keskisuurten kaupunkiseutujen innovaatioympäristöjä sekä tuetaan niiden verkostoitumista innovaatiojärjestelmässä vahvempiin kaupunkiseutuihin.

Kaupunkiseutujen pienuudesta ja pitkistä keskinäisistä etäisyyksistä johtuen kehittäminen edellyttää kaupunkiseutujen välistä aktiivista verkottumista. Aluekeskus- ja kaupunkipoliittista kehittämistä eriytetään kaupunkiverkon typologian mukaisesti Hel-

singin laajan metropolialueen, suurten kaupunkiseutujen, muiden maakuntakeskusten, erikoistuneiden teollisten seutujen sekä pienten aluekeskusten tarpeiden ja mahdollisuuksien mukaisesti.

1.3 Ohjelmakauden 2007-2010 tavoitteet ja painopisteet

Aluekeskusohjelmaa toteutetaan osana hallituksen kaupunkipoliittisia strategisia linjauksia ja maakuntien kehittämistä. Tavoitteena on

aluekeskusten vahvuuksien sekä osaamisen perustan ja rakenteiden kehittäminen, erikoistumisen ja yhteistoimintamallien kehittäminen kaikki maakunnat kattavan verkoston vahvistamiseksi.

Tavoitteen toteuttamiseksi aluekeskusohjelmassa keskitytään **elinvoiman ja kilpailukykyyn vahvistamiseen sekä sosiaalisen pääoman kasvattamiseen** seuraavin painopistein:

- elinkeino- ja erikoistumisstrategioiden yrityslähtöinen kehittäminen ja toimeenpano
- elinkeinostrategioiden osaamisperustan vahvistaminen kärkinä osaamis- ja erikoistumisalat
- vetovoimaisten toiminta- ja innovaatioympäristöjen alueellisesti ja kansallisesti vaikuttava kehittäminen sekä monipuolisten työmarkkinoiden kehittäminen
- innovaatiotoiminnan seudullisen ja kansallisen rakenteen ja työkalujen uudistaminen ja uusien toimintamallien synnyttäminen
- julkisen ja yksityisen sektorin sekä eri hallinnontasojen toimijoiden kumppanuuteen perustuvan yhteistyön vahvistaminen

Aluekeskusohjelman vaikuttava toteutus edellyttää erityisesti keskittymistä toiminnan strategisuuteen, yhteistyön ja verkostojen johtamiseen, toimintamallien uudistamiseen sekä kuntien luottamushenkilöiden aseman vahvistamiseen kaupunkiseutujen kilpailukykyyn strategisen kehittämisen ohjauksessa.

Aluekeskusohjelman toteutusta eriytetään siihen nimettävien kaupunkiseutujen vahvuuksien ja erikoistumisalojen sekä kehittämistarpeiden ja –mahdollisuuksien mukaisesti. Huomiota kiinnitetään erityisesti suurten aluekeskuseutujen maakunnallista vaikuttavuutta laajempaan kansalliseen rooliin. Eriyttämisessä huomioidaan suurten kaupunkiseutujen politiikkakokonaisuuden sisältämät tavoitteet ja periaatteet.

Aluekeskusohjelman eriyttämisen rinnalla tehostetaan aluekeskusten kansallista verkottumista ohjelman painopisteiden mukaisesti elinkeino- ja erikoistumisstrategioiden kehittämisessä ja toteuttamisessa sekä osaamis- ja innovaatorakenteiden vahvistamisessa. Verkostot tukevat aluekeskuksia ohjelman toteutuksessa, mutta myös eri hallinnonaloja niiden strategioiden toteutuksessa alueilla. Aluekeskusten välisten verkostojen toiminta koordinoidaan niiden sisältöjen kannalta keskeisten hallinnonalojen strategioiden toteutuksen kanssa.

Aluekeskusten ja aluekeskusten ulkopuolisten alueiden välistä yhteistyötä syvennetään osaamis- ja elinkeinorakenteen pohjalta sekä edistämällä kaupungin ja maaseudun välistä vuorovaikutusta. Maaseutupolitiikan erityisohjelmalla tuetaan aluekeskus-

ten ulkopuolisten seutujen strategista kehittämistä sekä niiden edellytyksiä verkottua seutuina yhteistyöhön aluekeskusten kanssa.

2 Toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi

2.1 Ohjelman toteutus alueilla

Aluekeskusohjelman kohteena ovat pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta ne toiminnalliset kaupunkiseudut, joilla on edellytykset kehittyä maakuntansa elinvoimaan vahvasti vaikuttavina kaupunkiseutuina mm. tarjoamalla kilpailukykyisen sijaintipaikan erityyppisille yrityksille sekä monipuoliset paikalliset työmarkkinat. Ohjelmaa toteutetaan valtioneuvoston erikseen tekemässä päätöksessä nimetyillä alueilla vuoden 2010 loppuun saakka. Nimettyjen alueiden ohjelmat perustuvat aluekeskusten strategioihin. Ne toteuttavat kansallisia painopisteitä ja ohjelman toteutusta ohjaavia hallituksen linjauksia ja valtioneuvoston määrittelemiä toteutusperiaatteita. Ne on sovitettu yhteen maakuntaohjelmien kanssa.

Ohjelman arvioinnin perusteella päätetään vuoden 2010 loppuun mennessä aluekeskusten kehittämisen jatkotoimenpiteistä.

Aluekeskusohjelman kansalliset toimenpiteet kohdistuvat ohjelman johtamisen, seurannan ja arvioinnin lisäksi aluekeskusten välisen verkostojen kansalliseen toimintaan sekä kaupunkiseutujen kehittämiseen kohdentuvien eri hallinnonalojen toimenpiteiden koordinointiin.

2.2 Toimenpiteet hallinnonaloittain

Aluekeskusten kehittämisen kansalliset toimenpiteet perustuvat alueiden kehittämislain perusteella annettavaan valtioneuvoston tavoitepäätökseen ja sen linjauksia noudattaviin, eri hallinnonalojen aluestrategioihin.

Aluekeskusten kehittämistoimenpiteet toteuttavat eri hallinnonaloilla seuraavia periaatteita:

Sisäasiainministeriön hallinnonalalla aluekehittämisen strategian vahvistaminen ja kehittämistoiminnan koordinaation parantaminen kytketään erityisesti Lissabonin strategian toteutukseen. Alueellisten kilpailukykytekijöiden keskittyessä erityisesti pääkaupunkiseudulle ja suuriin aluekeskuksiin kohdennetaan aluekeskusohjelman kehittämispanoksia erityisesti pienten ja keskisuurten kaupunkiseutujen erikoistumisen ja muiden alueiden kanssa tapahtuvan yhteistyön ja verkottumisen edellytyksiin sekä kykyyn hyödyntää sijaintiaan suurten keskusten lähellä.

Alueiden kehittämislain (602/2002) 8 §:n nojalla määrätyt ministeriöt ovat määritelleet hallinnonalallaan alueiden kehittämistä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet.

Ympäristöministeriön aluekehittämissuunnitelman mukaan toimivat yhdyskunnat ja korkeatasoinen elinympäristö ovat tärkeitä alueiden välisessä kilpailussa. Yhdyskunti-

en kehittäminen edellyttää erikokoisten ja erityyppisten yhdyskuntien tarpeiden ja edellytysten tunnistamista.

Maa- ja metsätalousministeriö pyrkii syventämään kaupungin ja maaseudun vuorovaikutusta.

Kauppa- ja teollisuusministeriö tukee alueiden innovatiivisuutta kehittämällä niille kansainvälisesti korkeatasoisia innovaatioympäristöjä sekä kasvukeskuksissa että niiden ulkopuolella. Yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja teknologiakeskusten yhteistyö on kehittynyt alueelliseksi yhteistyöhankkeiksi. Lisäksi ministeriö parantaa mahdollisuuksia toteuttaa teknologia- ja innovaatiopolitiikkaa alueellisesti.

Opetusministeriö tukee koulutus- ja tiedepolitiikan aluestrategialla kilpailukykyisten alueellisten innovaatioympäristöjen syntymistä ja kehittymistä. Toisen asteen opetusta kehitetään siten, että voidaan muodostaa alueellisesti voimakkaita kokonaisuuksia. Korkeakoulujen aluevaikutusta vahvistetaan tutkimus- ja kehittämistoimintaa kehittämällä ottaen huomioon alueiden vahvuudet. Yhteistyöllä tuetaan riittävän suurten ja monipuolisten korkeakouluyksiköiden syntymistä.

Työministeriö tuo aluetasolla työvoimapolitiikkaa mukaan maakuntaohjelmiin ja on mukana aktiivisesti aluekehittämisen erityisohjelmissa, erityisesti aluekeskus- ja osaamiskeskusohjelmissa.

Liikenne- ja viestintäministeriön strategiassa korostuvat kunkin alueen erityispiirteet ja –tarpeet, joiden pohjalta liikenteellisiä ratkaisuja suunnitellaan. Kaupunkiseutujen kehittämisessä liikenne- ja viestintäministeriön tavoitteina on kasvattaa joukkoliikenteen ja kevyen liikenteen osuutta sekä edistää joukkoliikenteellä ja pääkaupunkiseudulla erityisesti raideliikenteellä tehtävää työmatkaliikennettä. Maankäytön ja liikenteen suunnittelun yhteensovittamista pyritään parantamaan ja edistämään liikenteellistä toimivuutta eheyttämällä yhdyskuntarakennetta.

Useiden ministeriöiden yhteistyönä toteutettavalla suurten kaupunkiseutujen politiikkakokonaisuudella kehitetään kaupunkiseutuja innovatiivisina ympäristöinä sekä edistetään kaupunkiseutujen kansallista työnjakoa ja kaupunkien yhteistyöverkostojen rakentamista. Keskeisenä painopisteenä on kaupunkiseutujen kansainvälisen kilpailukyvyn parantaminen, erityisesti vahvistamalla seutujen osaamisperustaa ja kansainvälisiä yhteyksiä.

3 Arvio aluekeskusohjelman rahoituksesta

Aluekeskusohjelmaa toteuttaville alueille osoitetaan perusrahoitusta valtion talousarviosta. Perusrahoituksen kohteena on ensisijaisesti ohjelman johtaminen, toimenpiteiden koordinointi, seuranta ja arviointi sekä toteutuksen edellyttämien hankekokonaisuuksien käynnistämisen edellyttämä toiminta. Varsinaisen hankerahoituksen lähteenä käytetään eri hallinnonalojen kansallista kehittämisrahoitusta sekä EU –rahoitusta. Tämä edellyttää, että maakuntien ja aluekeskusten yhteistyönä aluekeskusohjelmat sovitetaan yhteen maakuntaohjelmien kanssa ja niiden keskeiset hankkeet sisällytetään maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmiin.

Aluekeskusohjelman perusrahoitukseen osoitetaan varat valtion talousarvioon varattavasta maakunnan kehittämisrahasta. Perusrahoitus osoitetaan maakunnan liitoille aluekeskusohjelmaa toteuttavien alueiden toiminta- ja taloussuunnitelmien perusteella. Sisäasiainministeriöllä on oikeus antaa alueiden kehittämislain 6 §:n 4 momentin mukaisia ohjeita maakunnan liitolle tuen myöntämisestä, maksamisesta ja valvonnasta.

4 Aluekeskusohjelmien suhde muihin ohjelmiin

Aluekeskusohjelma kuten muutkin erityisohjelmat ovat valtioneuvoston määräaikaista välineitä suunnata aluekehittämistä uuden tyyppisille aloille ja strategisille painopisteille sekä luoda uusia menetelmiä ja yhteistyömuotoja aluekehittämisessä.

Maakunnissa kehittämistarpeet ja -tavoitteet määritellään kunnallisvaalikaudeksi laadittavassa maakuntaohjelmassa. Se toteuttaa pidemmän aikavälin maakuntasuunnitelmaa. Maakuntaohjelmaan sisällytetään myös valtioneuvoston erityisohjelmien strategiset linjaukset ja ne sovitetaan yhteen maakunnan strategisten kehittämislinjausten kanssa. Tämä edellyttää, että maakuntaohjelmat valmistellaan laajan osallisuusperiaatteen mukaisesti. Valmistelutyöhön liittyen laaditaan seuduittain laaja-alaiset kehittämissuunnitelmat, jotka ovat osaltaan maakuntaohjelmien laadinnan pohja. Aluekeskusohjelman, kuten muidenkin valtioneuvoston erityisohjelmien, hankkeet kootaan maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmaan.

Maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelmaan kootaan maakuntaohjelman ja valtioneuvoston erityisohjelmien toteutuksen kannalta keskeiset hankkeet, toimenpiteet ja arvio rahoituksesta.

Alueiden kehittämislain mukainen järjestelmä korostaa kansallisen ja maakuntatason vuorovaikutteisuutta. Se edellyttää eri toimijoiden yhteistyötä sekä eri kehittämisvälineiden keskinäistä yhteensovitusta ja koordinoitua. Aluekeskusohjelmat ovat osaltaan kaupunkiseutujen sisäistä yhteistyötä edistäviä, niiden kehittämisstrategioita kokoavia ja toteutusta koordinoivia erityisohjelmia. Niiden tavoitteiden huomioonottaminen ja toimenpiteiden yhteensovitus maakuntaohjelmien tavoitteisiin on edellytys sille, että ohjelmia toteuttavat hankkeet pääsevät myös maakuntaohjelmien toteuttamissuunnitelmiin. Aluekeskusohjelmat toteuttavat vuorovaikutteisuutta välittämällä kohteenaan olevien kaupunkiseutujen tarpeita ja strategisia tavoitteita koskevan tiedon maakuntatason tarkasteluun ja kohdentamalla maakunnan strategisten tavoitteiden mukaisia toimenpiteitä kaupunkiseudulle.

Osaamiskeskusohjelman tavoitteena on kansainvälisesti kilpailukykyisten osaamiskeskusten synnyttäminen, valittujen klustereiden huipputaustamisen nykyistä tehokkaampi hyödyntäminen, alueellisen erikoistumisen ja osaamiskeskusten välisen työnjaon ja yhteistyön tukeminen sekä kansainvälistyminen. Aluekeskusohjelma keskittyy aluekeskusten elinkeinopolitiikan ja erikoistumisstrategioiden edellyttämien alueellisten osaamisrakenteiden ja niitä tukevien verkostojen vahvistamiseen. Se laajentaa osaamiskeskusohjelman alueellista vaikuttavuutta ja ulottuvuutta. Osaamiskeskus- ja aluekeskusohjelman välisiä rajapintoja madalletaan kannustamalla osaamisklusterin osaamiskeskuksia yhteistyöhön aluekeskusten kanssa.

5 Toimenpiteiden seuranta ja arviointi

Aluekeskusohjelman toteutumista seurataan vuotuisten toimintakertomusten ja –suunnitelmien perusteella. Ohjelman toimintamallit, tulokset ja vaikuttavuus arvioidaan ulkopuolisella arvioinnilla. Sen lisäksi ohjelman roolia arvioidaan kansallisen strategian onnistuneisuutta ja ohjelmien ja toimenpiteiden yhteisvaikutusta koskevan kokonaisarvioinnin osana.

Sisäasiainministeriö vastaa aluekeskusohjelman kansallisesta johtamisesta, toteutuksen edellyttämien toimenpiteiden koordinoinnista, seurannasta ja arvioinnin toteutumisesta. Suurten kaupunkiseutujen poliittikkakokonaisuuden linjausten perusteella asettava kaupunkipolitiikan yhteistyöryhmä toimii alueiden kehittämislain 17 §:n mukaisena aluekeskusohjelman yhteistyöryhmänä tehtävänä ohjelman seuranta, arviointi ja kehittäminen.

6 Aluekeskusohjelman valmistelu ja valmisteluun osallistuneet tahot

Aluekeskusohjelman valmistelu on toteutettu osana vuonna 2007 alkavan rakennera-hastokauden ja kansallisten ohjelmien uuden kauden valmistelua. Ohjelman tavoitteiden asettamisessa ja painopisteiden määrittelyssä on kuultu ohjelman kannalta keskeisten yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien näkemyksiä.

Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä hyväksyi 15.2.2006 aluekeskusohjelman uuden ohjelmakauden tavoitteet ja painopisteet. Niiden mukaisesti sisäasiainministeriö avasi 6.4.2006 maakuntien liitoille osoittamallaan kirjeellä haun aluekeskusohjelmaan ja aluekeskus- ja kaupunkipoliittisiin toimenpiteisiin varatusta määrärahasta rahoitet-taviin kaupunkiohjelmiin. Hakuaika päättyi 31.5.2006.

Aluekeskusohjelmaan hakeneet kaupunkiseudut ovat valmistelleet hakemuksensa laa-jaan seudulliseen ja maakunnalliseen yhteistyöhön perustuen. Hakemusten lähtökoh-tana ovat aluekeskusten omat strategiat, joiden laadintaan ovat osallistuneet kuntien li-säksi oppilaitosten, tutkimusyksiköiden ja elinkeinoelämän edustajat.

Sisäasiainministeriön 21.6.2006 asettama asiantuntijaryhmä on arvioinut ohjelmaan jätetyt hakemukset. Asiantuntijaryhmässä ovat olleet edustettuina sisäasiainministeri-ön lisäksi opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, TE-keskukset, ympäris-töministeriö, työministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö ja maakuntaliitot. Aluekeskusohjelmaan nimettävien alueiden edellytetään huomioivan ohjelmien toimeenpanos-sa asiantuntijaryhmän palautteet, joten eri hallinnonalojen ja –tasojen monipuolinen osallistuminen ja vaikuttaminen on toteutunut aluekeskusohjelman toteutuksen val-mistelussa ja ohjauksessa.